משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר נשים

רמב"ם על משנה נדרים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה נדרים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-נדרים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 9
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 11
משנה ח 11
משנה ט 12
משנה י 12
משנה יא 12
פרק ד 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 14
משנה ה 14
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 15
פרק ה 15
משנה א 15
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ו 17
פרק ו 17
משנה א 17
משנה ג 17
משנה ד 18
משנה ה 18
משנה ו 18
משנה ז 18
משנה ט 19
משנה י 19
פרק ז 19
משנה א 19
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ו 20
משנה ח 20
פרק ח 21
משנה א 21
משנה ב 21
משנה ד 21
משנה ה 22
משנה ז 22
פרק ט 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 23

משנה ד 23
משנה ה 23
משנה ו 23
משנה ח 24
משנה ט 24
משנה י 24
פרק י 24
משנה א 24
משנה ב 25
משנה ג 25
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ו 25
משנה ז 26
משנה ח 26
פרק יא 27
משנה א 27
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 29
משנה ה 29
משנה ו 29
משנה ז 30
משנה ח 30
משנה ט 30
משנה י 30
משנה יא 32
משנה יב 32

פרק א

משנה א

כל כינויי נדרים כנדרים וחרמים [**כחרמים**] **ושבועות כו'**:

כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן כו':

מודר אני ממך מופרש אני ממך מרוחק אני ממך אינם כנויי נדרים אבל הם חלקים ממיני הנדרים והם נקראים בלשונינו ידות ר"ל חלקים ושיעור זאת המשנה כך כל ידות נדרים וכל כנויי נדרים כנדרים ויבאר ידות נדרים והם מודר אני ממך מופרש אני ממך ויתבאר אחר כך כנויי נדרים כשיבאר כנויי חרמים וכנויי שבועות וכינויי נזירות. ואמרו שאיני אוכל לך שאיני טועם לך אינם מחלקי הנדרים אבל הוא מותנה עם חלקי הנדרים אשר זכר עד שיאמר מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך מופרש אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך מרוחק אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך ואז יהיה אסור לאכול לו או לטעום לו אבל אם אמר לו מודר אני ממך בלבד אינו אסור עליו לאכול אצלו לפי שמשמעותו שלא ידבר עמו וכמו כן מופרש אני ממך משמעותי שלא ישא ויתן עמו ומשמעות מרוחק אני ממך שלא ישב עמו בד' אמות קרקע ולכך לא יהיה אסור מלאכול לו באמרו מאלה הדברים עד שיאמר שאיני אוכל. ועניין אמרו חוכך בזה להחמיר שהוא היה קרוב לאסור אבל לא היה פוסק לגמרי. ומי שאמר מנודה אני לך שאיני אוכל לך או שאיני טועם לך לרבי עקיבא אסור לאכול לו או לטעום לו ואם עבר אינו חייב מלקות לפי שהוא אינו פוסק לגמרי לאסור אבל הוא קרוב לו: ונדרי רשעים הוא שיאמר כנדרי רשעים עלי אם אוכל לך ומפרש ואומר מה שהוא ממשמעותם הריני נזיר הרי עלי קרבן ושבועה וכשיאמר בזה הלשון מיד יתחייב באלו העניינים כולם אם עבר ואכל ר"ל יביא קרבן והוא עולה ויהיה נזיר לא פחות משלשים יום כמו שיתבאר בנזירות וילקה מפני שבועת בטוי כמו שיתבאר במסכת שבועות: כנדרי כשרים לא אמר כלום. לפי שהחסידים אינם מחייבים עצמן בנדר מפני שלא יכינו עצמם לעבירה והוא מה שאמר הכתוב לא תאחר לשלמו וכנדבותם נדר בנזיר ובקרבן ובתנאי שיאמר כך כנדבות כשרים ה"ז קרבן. והריני נזיר עלי שאיני אוכל לך. והחסידים גם כן אינם מתנדבין בקרבן ואפי' נדבה מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר לא תאחר לשלמו ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה ושם יתנדב בו כל מה שירצה. והלכה כרבי עקיבא:

משנה ב

האומר לחבירו קונם קונח קונס הרי אלו כו':

עיקר הפסדת אי זה לשון שיהיה אמנם הוא כשמתערב בו משאר לשונות וההשתתפות בו ואלו הכנויין כולם היו מצויין אצל העלגים מן העובדי כוכבים לשבשם הלשון המורגל להוצאת האותיות ממוצאם כמו הכושים והצרפתים וזולתם והועתקו אלו הכנויים אל ההמון עד שהיו אלו הכנויים מורים אצלם על מה שהיה מורה עליו הענין הראשון: במותא. כנוי מומתא שהוא תרגום שבועה:

משנה ג

האומר לא חולין לא אוכל לך לא כשר ולא כו':

לא חולין לא אוכל לך. שכל מה שאוכל לך לא יהיה חולין והוא כאילו אמר כל שאוכל לך יהיה כקרבן. וכמו כן כשאמר לא כשר לא אוכל לך לא דכי לא אוכל לך לא טהור לא אוכל שיעור זה ופירושו כל שאוכל לך טמא עלי ופי' מה שאמר טמא נותר ופיגול שיאמר לו כך טמא שאוכל לך נותר שאוכל לך פגול שאוכל לך כאימרא שאוכל לך כדירים שאוכל לך כעצים שאוכל לך נאסר עליו באלה כולן לאכול עמו לפי שהוא עשה כל מה שיאכל לו כמו הדברים שהם איסורי הנאה: ואימרא הם ב' תמידים. ודירים מקומות שבעזרה. ועצים עצי מזבח. ואישים ר"ל כמו הדברים שנקרבין לאישים והם אימורי קדשים שאינן מותרין באכילה. ומשמשי המזבח הם יעיו ומזרקותיו ומזלגותיו ואם אמר כיעים שאוכל לך כמזרקות שאוכל לך עשאו כקרבן [וכאילו אמר כל שאוכל כקרבן] וכמו כן כשאמר כירושלים שאוכל לך. ואין הלכה כר' יהודה וזה הצד מהנדרים הוא הנרמז בפסוק באמרו לאסור אסר על נפשו ר"ל שיאסור על עצמו הדבר המותר ויעשנו כמו הדברים שהם אסורים לגמרי:

משנה ד

האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה כו':

האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה כו':

ר"ל ג"כ בזה הדבר כשאמר לו קרבן שאיני אוכל לך עולה שאיני אוכל לך וכו' שהוא אוסר אם יאכל לו שום דבר לפי ששיעור זה הדיבור ופירושו שכל דבר שאוכל לך עשיתי אותו על עצמי כמו עולה או כמו חטאת או שלמים או תודה ור' יהודה אומר אינו אסור עליו שיאכל עמו לפי ששיעור זה הלשון ופירושו שהוא נשבע בחיי הקרבן או בחיי התודה אם אוכל לך שום דבר ואין זה נדר: וכמו כן כשאמר קרבן כקרבן הקרבן שאוכל לך ענין זה הוא שוה כאילו אמר לו קרבן שאוכל לך או אמר לו כקרבן שאוכל לך ואסר

עליו לפי שפי' זה כל שאוכל לך הרי הוא עלי כקרבן. אבל אם אמר לא קרבן לא אוכל לך לא אסר עליו האכילה לפי שפירוש זה הדבר בשביל הקרבן לא אוכל לך שום דבר ואין זה נדר ור' מאיר אומר שפירוש לא קרבן ג"כ שלא יהיה קרבן הדבר שלא אוכל לך אבל הדבר שאוכל לך לקרבן יהיה לפיכך לא אוכל לך אסור. והעיקר אצלנו שהנדרים אין חלין אלא על דבר שיש בו ממש וכבר ידעת שקונם מכנויי קרבן: ואם אמר קונם שאיני מדבר עמך או שאיני עושה עמך או שאיני מהלך עמך אינו אסור עליו זה לפי שהדבור ועיקר המלאכה שעושה בידיו אינו גוף שיעשהו כקרבן אבל אם אמר יאסר פי לדבורו וידי למעשהו ורגלי להלוכו אז יחול עליהן הנדר ולכך דקדק בזאת המשנה באמרו פי מדבר עמך ולא אמר שאיני מדבר עמך או שאיני עושה עמך ודע שאם אמר לכשאדבר עמך או אלך עמך או מכיוצא בזה מדברים שאין בהם ממש הרי עלי קרבן הרי הוא מחויב קרבן כשידבר עמו ולא נאמר על זה נדרים אין חלין אלא על דבר שיש בהם ממש שזה הולך בדרך השבועה אבל הנדרים שרמז עליהם הוא שיאסר עצם הפעולה או שיעשה איזה דבר שיהיה כמו קרבן זהו שלא יחול אלא על דבר שיש בו ממש אבל מי שאומר כל זמן שיהיה זה או אעשה זה הדבר הרי עלי קרבן מאיזה מין שיהיה זה הוא מחויב בדיבורו לפי שהוא מין ממיני השבועה ודע זה והבינהו היטב לפי שהוא מן המקומות המעטים בתכלית הטעות ואין הלכה כרבי יהודה ולא כר"מ:

פרק ב

משנה א

ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר כו':

קונם שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך כו':

שבועה שאיני ישן שאינו מדבר שאיני מהלך כו':

אמר הש"י איש כי ידור נדר לה' ובא בקבלה עד שידור בדבר הנדור ולכך אינו אוסר עליו האכילה באמרו הרי היא כבשר חזיר וכעבודת כוכבים ואסור עליו כשאמר כקרבן לפי שהוא יכול לידור קרבן ולומר על מה שירצה ה"ז קרבן ויהיה קרבן ואי אפשר שידור ויאמר על שום דבר ה"ז בשר חזיר או עבודת כוכבים ויהיה בשר חזיר או עבודת כוכבים וכ"כ לא כחלת אהרן ולא כתרומתו לפי שלא יתנדב אדם חלה ותרומה ויש בכאן קושיא גדולה וזו היא שהוא אמר בפרק הראשון שאם אמר חטאת שאיני אוכל לך אסור וידוע שהחטאת אינה באה בנדר ונדבה ותשובת זה שקרבן חטאת אע"פ שהוא עצמו אינו בא בנדר ונדבה הרי הוא בא מחמת הנדר שהרי הוא מבואר אצלנו נודרין

בנזיר וכבר ידעת שהנזיר כשנשלמו ימי הנזירות יביא קרבן חטאת בכלל קרבנותיו ולכך עשינו קרבן חטאת כמו הדבר הנידר לה' לענין הנדרים ואם אמר לאשתו הרי את עלי כאימא אינו אסור מן התורה לפי שזה כמו האומר לחברו מה שאוכל לך כבשר חזיר אשר אמרנו שזה אינו כלום אבל אין אומרים לו אשתך מותרת לך שאין זה נדר אבל מראים שזה הדבור קיים שלא יקל ראשו לכך ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירים לו הנדר כמו שיתבאר במקומו בזאת המס'. כבר נתבאר לך בפ' שלפני זה (הל"ו) שהנדרים אין חלין אלא על דבר שיש בו ממש ושבועות חלות על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש ולכך אמר קונם שאיני ישן שאיני מדבר ה"ז בבל יחל דברו ולא אמר ה"ז אסור שקונם מכנויי נדרים ואלו הדברים הם דברים שאין בהם ממש ולא יתחייב בהם שום דבר מדאורייתא אבל מדרבנן אסור ולכך אמר ה"ז בבל יחל דברו לפי שהוא מדרבנן שאמרו דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי לנהוג בהם היתר כדי לבטלן משום שנאמר לא יחל דברו ולכך אמר באלו הדברים ה"ז בלא יחל דברו ר"ל בזה שאלו הדברים אע"פ שהם בלתי חלות אחר שבני אדם מחשבין אותם נדרים הרי הן אסורות מטעם לא יחל דברו לפי מה שבא עליו הפי' אבל באמרו שבועה שאיני ישן כבר אמר בזה אסור כמו שהעיקר בידינו שבועה חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש ודע כי מי שנשבע שלא יישן ג' ימים רצופין לילה ויום מהם ה"ז לוקה ויישן כשירצה לפי שהוא נשבע על מה שאי אפשר ועוד יתבארו עיקרי עונש השבועות במסכת שבועות אבל בזאת המסכת יתבארו איזו מן השבועות והנדרים חלין ואיזו אינם חלין:

משנה ב

קרבן לא אוכל לך קרבן שאוכל לך לא קרבן כו':

שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך כו':

זה חומר בשבועות מבנדרים חומר בנדרים כו':

דע כי (שאני אוכל) [שאוכל] יורה אצלם שאוכל על כל פנים ומורה ג"כ שלא אוכל ומביא ראיה לזה הדברים הנמשכים אחר הענינים שאם היה מפייסו חבירו שיאכל ולא רצה ונשבע שבועה שאוכל לך אז אסור עליו שיאכל לו שום דבר ומבואר הוא כי מה שאמר קרבן לא אוכל לך קרבן שאוכל לך הקרבן לא אוכל לך שאין כל זה מורה שהוא עושה כל מה שיאכל משלו כקרבן ואמנם פי' זה הדבור שהוא נשבע בקרבן וכאילו אמר בחיי הקרבן אם אוכל לך שום דבר ואמרו בנדרים אסור לפי שהוא אסר גוף הדבר שלא יתקיים המצוה אלא בהיותו דבר מותר כגון שיאסר סוכה זו עליו שחזרה ישיבתה עבירה

שיהיה ענינו בה כמו מי שלא ימצא בליל הפסח אלא מצה שהיא אסורה עליו באכילה כגון שתהיה טבל או הקדש שאסור עליו אכילתן לפי שהוא מצוה הבאה בעבירה וזאת היא הסברא בהיות הנדרים חלים על כל דבר שיחייב איסור גוף זה הדבר בטול מצות עשה אבל כל זמן שמחייב עצמו קרבן כל עת שיעשה מצוה יוכל לקיים הנדר ולעשות המצוה כגון שיאמר קרבן עלי כל זמן שמניח תפילין ה"ז חל וכל זמן שיניח תפילין יתחייב קרבן ואמנם החומרא שהיא בשבועות יותר מבנדרים הוא מה שנקדם ביאורו:

משנה ג

יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כו':

חייב על כל אחת ואחת הוא שיהיה נזיר שלשים יום אי אמר נזיר סתם כמו שיתבאר או הזמן שקצב ויביא קרבן נזיר עוד יתחייב בשנית ויביא קרבן וכמו כן השלישית והרביעית: ואמרו בשבועה אינו חייב אלא אחת שהוא לוקה מלקות א' בלבד אבל אם נשאל לחכם והותרה לו שבועה ראשונה ישאר הדבר שנשבע עליו אסור מצד השבועה השניה וכמו כן אם הותרה שבועה שניה אסור עליו לאכול מצד השבועה שלישית הלא תראה אמרו אינו חייב אלא אחת ולא אמר הרי זו שבועה אחת:

משנה ד

סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל כיצד כו':

כבר נתבאר שהנדר לא יהיה אלא בדבר שנדור ומעשר בהמה אע"פ שלא יבא בנדר אבל קדושתו בידי אדם כמו שנבאר במקומו ויש לו לאדם לעשות זאת הבהמה מעשר ותהיה קרבן ושאר הדברים מבוארים ואין הלכה כר' מאיר:

משנה ה

נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים כו':

חרמו של ים היא מצודת הציידים אמר הפסוק (חבקוק א':ט"ו) יגורהו בחרמו ויאספהו במכמרתו: ואמרו עצמי קרבן שיאמר לאחר עצמי עליך קרבן בענין שיאסר על זה הנאתו. ואמרו על כולן אין נשאלין להם רוצה לומר שהם אינם צריכים שאלה לחכם שיתירם לפי שהם אינן חלין [וזה כשהיה ת"ח] ואם היה עם הארץ מיד שיבא לשאול לנו ויבקש התרת אלו הנדרים ה"ז אין מתירין לו ואין פותחין לו פתח בחרטה וזהו ענין אמרו מחמירין עליהם ואם אנו רואין שעבר עליהם משמתים אותו וזה ענין אמרו ועונשין אותו וזה כולו לאיים עליהם זה דעת ר"מ. אבל חכמים אומרים מראין להם שהנדר קיים ומה שהם מסכימים בינם לבין עצמם אינו מועיל ופותחין להם פתח מטעם אחר ומתירים להם נדרים ואין הלכה כר' מאיר:

פרק ג

משנה א

ארבעה נדרים התירו חכמים נדרים כו':

ראב"י אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו':

זרוזין ר"ל שהוא מתכוון בנדר לחזק ההסכמה בלבד. ונדרי הבאי הגוזמא וכבר הודעתיך פעמים הרבה שהסלע ארבע דינרים ושקל חצי סלע. ופי' דברי ר"א בן יעקב כך ר"א בן יעקב אומר הרוצה שיאכל חבירו ומסרב בו ומדיר בו הרי אלו נדרי זרוזין והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כולה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה כולה הרי בטל ובלבד שיהיה זכור בשעת הנדר וענין זה הוא כשנשבע ונזכר שקדם זה התנאי בלבו וכונתו הרי בטל הנדר אבל אם נזכר מהתנאי אחר שיגמר הנדר כשיעור זמן כדי שאלת שלום לרב או שנזכר מיד ואז הסכים לבטל התנאי שהתנה מתחלת השנה וקיים את הנדר הרי הנדר קיים וכמו כן יכול לומר כל נדר שאני עתיד לידור עד עשר שנים או איזה זמן שירצה וכמו כן זה הדין בשבועות והלכה כר"א בן יעקב:

משנה ב

נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך כו':

נדרי שגגות אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר כו':

אם לא ראיתי הוא חיוב לא שלילה והרי הוא כאילו אמר שראיתי ואינו רוצה לומר כקורת בית הבד הגדולה לפי שזה נמצא ברוב ואין זה מן הגוזמא ואמנם רוצה לומר על צורתה ובריאתה וזה שקורת בית הבד היתה צורתה אצלם שהיה לה שטח פשוט וגבה משולש כמו שהולך ועולה נעשה דק כמו המצבה שעל הקבר וזאת הצורה אינה נמצאת בנחשים כמותה ממש ואמנם נמצא מה שקרוב לה והוא אמרו כקורת בית הבד:

משנה ג

נדרי אונסים הדירו חבירו שיאכל אצלו כו':

נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהוא כו':

זכר שני מינין מן האונסין אחד מהם שנשבע על דבר ונאנס או שהשביעו אנס ואם הודה לו על האמת הזיק לעצמו או לזולתו בממון או בנפשות פי' שאם ישביענו בשביל אחר כמו כן ישבע לו: ואמרו בית שמאי אומרים לא יפתח לו נדר רוצה לומר לא ישבע עד שישביענו ולא יתחיל. ובית הלל אומרים יתחיל וישבע קודם שישביענו. וחרמין מפסיקי הדרכים. והגנבים ומוכסין ידוע ובתנאי שיהיה מוכס העומד מאליו אבל אם

העמידו המלך הנה העיקר אצלנו דינא דמלכותא דינא ואין מותר לו לברוח מן המכס ואיך ישבע עליו ואין הפרש בזה בין מלך עובד כוכבים ומלך ישראל. ודע שאלו הארבעה נדרים כולם אין הפרש בהם בין נדר ושבועה ולכך אינן צריכין הפרה אלא נדרי זרוזין ולפיכך אין זה מותר בשבועות:

משנה ה

הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות כו':

ביאור זאת המשנה שהוא כשאמר הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום ועבר היום ולא נקצצו יכול לפדותן מיד ההקדש כדין קדשי בדק הבית כולם שנפדין מיד הגזבר אבל אם אמר הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו אי אפשר לפדותן עד שיקצצו לפי שאם פדאן קודם קציצתן כשיצאו לחולין חזרו הקדש לפי שעשאן הקדש עד שיקצצו וכשנתקצצו אז יכול לפדותן ותצא לחולין אם פדאן אחר ואפילו קודם שנקצצו אינן חוזרות וקדושות אלא תצא לחולין וכן הדין בטלית ובכל הדומה להן:

משנה ו

הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה כו':

מפרש נקרא יורד בים באניות הגדולות ומתרחק מן הארץ ריחוק גדול אבל מעכו ליפו הולכים על חוף הים וקרוב מן היבשה:

משנה ז

הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא כו':

הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובעלי כו':

זה כולו מבואר והוא מדבר לפי המלות המפורסמות המורות אצלם באותו הזמן והעיקר בכל זה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

משנה ח

הנודר מן הילודים מותר בנולדים מן הנולדים כו':

ילודים היו משמעותו באותו הזמן אצל ההמון אותם שנולדו ונולדים היה משמעותו העתידים להולד. ושיעור זאת המשנה כך הנודר מן הילודים מותר בנולדים מן הנולדים אסור בילודים רבי מאיר אומר אף הנודר בנולדים מותר בילודים כמו שהנודר בילודים מותר בנולדים וחכמים אומרים שפירוש נולדים מי שדרכו להוליד ר"ל בזה מי שדרכו להוליד כמותו כגון אדם והולך על ארבע מן החיות לא מי שדרכו להוליד ביצים כמו רוב הדגים והעופות:

משנה ט

הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור כו':

יתבאר לך בזאת המסכת שהיה מנהגם לאכול שום בערב שבת על כל פנים והיות הכותים מואסים לירושלים ומקללין אותה הרי הוא מפורסם בכל הארץ וטעם זה מה שנתבאר בעזרא כל שכן שלא יעלו שם לרגל:

משנה י

קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור בעובדי כוכבים:

מבואר הוא בלשון התורה שזרע אברהם דרך כלל אמנם הוא זרע יעקב לבד וזהו מה שאמר לו הבורא (בראשית ט"ו:י"ג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וזה לא היה אלא זרע יעקב ולכך מותר לו ליהנות ואפילו בעשו וישמעאל:

משנה יא

קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי כו':

זה גם כן מבואר שרוצה לומר במולים במי שמאמין בברית מילה וערלים מי שאינו מאמין בברית מילה. וי"ג בריתות הם מלת ברית ובריתי הנכפלים במצות הש"י לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד בפני עצמו (בראשית י"ז:ב') ואלו מניינם א) ואתנה בריתי ביני ובינך ב) אני הנה בריתי אתך ג) והקימותי את בריתי ביני וביניך ד) לברית עולם ה) ואתה את בריתי תשמור ו) זאת בריתי אשר תשמרו ז) והיה לאות ברית ביני וביניכם ח) והיתה בריתי בבשרכם ט) לברית עולם י) את בריתי הפר יא) והקימותי את בריתי אתו יב) לברית עולם יג) ואת בריתי אקים את יצחק. הנה אלו י"ג בריתות נכפלו בזה הדבר ואז נסתלק ממנו הדבור כמו שאמר אחר כן ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם: והיותה דוחה את הנגעים כשיש נגע צרעת בראש הזכרות יקצץ בעת המילה אע"פ שקציצת הנגעים מצות ל"ת שנא' (דברים כ"ד:ח') השמר בנגע הצרעת וגו' רוצה לומר לא תקצצה ולא תכרות אותה אבל תסמוך על דברי הכהנים בלבד ובא אלינו בקבלה כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה:

פרק ד

משנה א

אין בין המודר הנאה מחבירו למודר כו':

וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום כו':

המודר מאכל הוא שיאמר לו הנאת מאכלך עלי ומיד יתחייב באלו מהדינים המבוארים:

משנה ב

המודר הנאה מחבירו שוקל את שקלו כו':

שוקל שקלו שיתן בשבילו מחצית השקל שהוא מחויב בו לפי שאינו מגיע לו בזה הנאה לפי שאינו נותן לו שום דבר ואמנם מנע ממנו היזק ואינו אסור על ראובן כשנדר שלא יהנה ממנו שמעון שימנע שלא יגיע היזק לשמעון ואמנם אסור עליו שיהנהו במתכוון: ומחזיר לו אבדתו בין שהיו נכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה או נכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר לפי שהוא מצוה שהתורה מכריחתו עליה ואם היה מנהג שהמחזיר אבדה מקבל שום דבר הרי זה לא יקבל ממנו לפי שבזה המנהג יצא מדין התורה וכאילו החזירה מצד שיקבל ממנו ונמצא שזה שנשבע שלא יהנהו מהנה אותו מצד הדבר שהחזיר לו ואם הניח לו כמו כן השכר הידוע הרי זה מהנה אותו בזה השיעור שהניח לו לפיכך לוקחין השכר ממנו ותפול להקדש:

משנה ג

ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו כו':

וזן את אשתו ואת בניו אף על פי שהוא חייב כו':

כבר בארנו (הל"ג) שאם פרע הוא בשבילו שום דבר המחויב בו ה"ז מותר ואינה נקראת הנאה אמנם היא הנייה בדרך מקרה לפי שהוא סילק ממנו היזק והספקת מזונות יש לו בזה קורת רוח אבל אינו מגיע לידו שום דבר: ואמרו לא ילמדנו מקרא זה הוא במקום שמלמדין בו תורה שבכתב בשכר אבל במקום שמלמדין תורה שבכתב בלא שכר מותר לו ללמדו מקרא ואין אנו צריכין להתנות שום דבר מזה בהלכות והגדות ומדרשות לפי שאינו מותר בתורתנו כלל ללמוד מין ממיני חכמת התורה בשכר שנא' (דברים ד':י"ד) ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם בא בקבלה מה אני בחנם אף אתם בחנם ואמנם ללמוד תורה שבכתב בשכר במקומות שפשט המנהג בזה לפי שזה השכר הוא מדין למוד הטעמים והתנועות ומדין שמירת התינוקות שלא יהיו משולחים ונשחתים ואני תמיה מאנשים גדולים שעוור אותם התאוות והכחישו האמת ופסקו דין לעצמם ליטול שכר מן הדינים והלמוד ונתלו בחבלי השוא ועוד יבא הענין בזאת הכונה במקום ידוע ממסכת אבות (פ"ד מ"ד): ואשר חייב שיהא אסור עליו לזון את בהמתו לפי שכל מה שהוסיפה בשמנונית ובכח הוסיפה בדמיה. ורבי אליעזר אומר אחר שהבהמה טמאה אינה מותרת באכילה לפיכך אין לו תועלת בשמנוניתה ובתוספת בשרה. וחכ"א שהוסיפה בדמיה או במשקלה אם שחטה ומכרה לכלבים ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ד

המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד כו':

ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה כו':

לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים כו':

זה שנכנס לבקר הוא שאסר עליו שלא יהנה ממנו החולה: ואמרו אבל לא יושב זה הוא במקום שלוקחים שכר מן הישיבה רצה לומר שמקבל שכר מי שמבקר החולה בישיבתו עמו ומי שמרפא אותו או עושה לו צוות לפיכך אם נכנס זה וישב ולא קבל שום דבר הרי נהנה בו החולה בדבר שיש לו דמים: ורפואת נפשו הוא שירפא גופו ורפואת ממון שירפא בהמתו ומותר לו להגיד מה שיועיל לבהמתו ואמנם אסור לו לרפאות בידיו ואין זה אסור לחולה עצמו לפי שהוא מצוה ר"ל חיוב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל וזה נכלל בפי' מ"ש הפסוק (דברים כב) והשבותו לו לרפאות את גופו שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להצילו או בגופו או בממונו או בחכמתו: ואמבטי כיור המרחץ. ואסור לרחוץ עמו בקטנה לפי שהוא מגביה המים עליו וזה הנאה הוא לו: ולא יאכל עמו בכלי אחד לפי שהוא חולק לו כבוד וישים חתיכת בשר טובה לפניו או יניחנה כדי שיאכלנה. זה הוא הטעם גם כן שלא יאכל עמו מן הסלין שממלאין מפירות לאכול מהם כל הפועלים ועל דרך משל כשנשבע ראובן שלא יהנה לשמעון ואכלו שניהם עם לוי וכשגמר ראובן לאכול מן הקערה החזירה ללוי אחר כך נתנו לוי לפני שמעון מותר לשמעון לאכול ממנו ולא נאמר שמא לא גמר ראובן אכילתו אלא כדי שיניח ללוי ממה שיתן לפני שמעון וזה הוא ענין אמרו אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר לבעל הבית: ולא יעשה עמו באומן שלא יקצור עמו בשורה אחת כדי שלא יקל עליו מה שיקצור בו בהיותו קוצר קרוב ממנו הוא מוצא מקום ללילך וימצא מקום פנוי שיכול למהר מלאכתו וכבר נתבאר לך פי' לשון אומן בהרבה מקומות מזרעים (פאה פ"ד הל"ה) והלכה כר' יהודה ואין הלכה כר"מ:

משנה ה

המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא יורד כו':

נוטות פירות התלויין מן האילן הנוטים חוץ מן הפרדס וכבר ידעת בלא ספק שפירות שביעית הפקר ואין להם בעלים ואשר חייב שיהי' אסור על המודר ליכנס בשדה חבירו בשביעית לאכול מן הפירות לפי שהיא נדרסת לאכילת הפירות ולא נעשה גוף הקרקע הפקר וכשעומד זה לשם והוא אינו מתעסק באכילה וישהה לעמוד נמצא נהנה ממה שאינו שלו:

משנה ו

המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו כו' ולא כו':

א"ל השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה אמר כו':

אסור על מי שאסר עליו שלא יהנה מפלוני שלא ילונו שמא ילוה ממנו וכמו כן שלא ישאילנו שמא ישאל ממנו ולא ימכור לו שמא יקח ממנו וזה ענין מאמרם כולה משום גזירה:

משנה ז

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך כו':

כל זה נמשך על העיקר שבארתי לך בזה הפרק באמרו שוקל לו שקלו ופורע לו את חובו שהוא כשנתן לו החנוני מה שנתן ואחר שעשו לו הפועלים מה שעשו חזרו כולם לו בעלי חובות והוא מה שנתן להם שכרן פרע לו חובו בלא ספק:

משנה ח

היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן כו':

ר' יוסי אומר אחר שאין בהם שלישי ה"ז המעשה דומה למתנה ולכך הוא אסור ואין הלכה כרבי יוסי:

פרק ה

משנה א

השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין כו':

חצר נקרא רחבה של עיר שבבית ואלו השני שותפין אמנם הם שותפין בזה הבית לכל אחד ואחד מהם בית ידוע והמשותפין בזאת הרחבה שלפני הבתים והיא הנקראת חצר ואם אפשר שיחלקו זאת החצר והוא שיהיה בה ד' אמות לזה וארבע אמות לזה או יותר אחר שנניח לפני כל בית ארבע אמות כמו שיתבאר בבבא בתרא הכל מודים שהם אסורין ליכנס לחצר עד שיחלוקו ואמנם מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בחצר שאין בית דין חלוקה. וכל זמן שאחד מן השותפין נשבע הוא בעצמו שלא יהנה בו חבירו הרי זה כופין אותו למכור אבל אם הדירו חבירו והוא שנשבע ראובן שלא יהנה בשמעון ה"ז אין כופין שמעון למכור לפי שהוא אנוס והוא אינו אותו שנדר והלכה כר' אליעזר בן יעקב. היה אחד מן השוק. כבר אמרנו שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב:

משנה ג

המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד כו':

תפיסת יד שישאר לו תשמיש בזה הקרקע כגון שישייר לעצמו שום דבר בזה הקרקע שלא ישכירנו ואפי' שייר בור מים בזה המרחץ או הדומה לזה ושאר הדברים מבוארים הם בעצמם:

משנה ד

הריני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי כו':

המודר אסור פי' שאם עבר המודר על הנדר הוא הנקרא עבריין כגון שנשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו הרי שמחוייב שמעון שלא יכנס בבית ראובן שהרי נשבע על מה שהיה ברשותו לפיכך אם עבר שמעון ונכנס בביתו של ראובן הוא הנקרא עבריין וזהו פי' המודר אסור והבן זה הענין ועשה לו היקש שהשבועות והנדרים אדם מחוייב לקיימן ואפי' שהוא אינו הנשבע והנודר אבל נשבע עליו זולתו: וענין דבר של עולי בבל הדבר שיש בו שותפות לעולי רגלים והוא מה שזכר מהן אע"פ שהיציאה והבנין שלהם ממון כל ישראל ולכל אחד מהן יש בהן זכות אין זה כי אם זכות מעט מאוד שאין לאחר מהן שום רשות: ודבר של אותה העיר הדברים שהם בשותפות לכל אנשי המדינה כגון הרחובות והמרחצאות ומה שמנה. אבל מה שאמר זה כותב חלקו לנשיא פירוש לפי הענין הכותב כותב חלקו לנשיא וענין זה הדבר שאלו האנשים שאסר כל א' מהן הנאה לחבירו ואסר עליו ממנו באמרו כל אחד ואחד לחבירו הריני עליך ואת עלי הרי הם מחוייבים מפני זה שלא ישתמשו במקומות המשותפין לכל אנשי המדינה לפי שיש לכל אחד מהם זכות בהם ונמצא כל א' מהם נהנה בחבירו במה שמשתמש מרשותו וצד התחבולה שיש להן וכיצד יהיו מותרין שיכתוב כל אחד מהן חלק לנשיא וכל זכות שיש לו באלו המקומות המשותפין לכל ונסתלק חלקו מהם ולא נשאר לא' מהן זכות לא ברחובה ולא במרחץ ולא בבית הכנסת ולא במה שדומה להם ונמצאו שניהן נהנין כל אחד מהן בממון בני אדם וממון הנשיא לא בממון חבירו ור' יהודה אומר שהם ג"כ כשסלקו זכותם מאלו המקומות ונותנים לאחד מבני אדם שזה מותר אבל צריך שיאמר לאחד זכה לפלוני באלו הזכיות ויתן לו השטר ואנשי הגליל היו כותבין לנשיא כל המקומות המשותפין והדברים המשותפין כולן כדי שלא יבואו לעבור על הנדרים והשבועות כשהיו נשבעין זה מזה כמו שאמרנו ולא יהיו צריכין לכתוב לנשיא ולא להדיוט והלכה כחכמים:

משנה ו

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותנו וכו':

זה המעשה לא זכרו לחזק הדבר שנקדם ואמנם זכרו לבאר מה שאנו אומרין והלה מותר בה שיהיה בתנאי שלא יבאר בעל המתנה שם האיש הזה והביא ראיה ממעשה בית חורון ודע שהוא אם נתן המתנה סתם בלא שום תנאי ואח"כ אמר לו דרך מקרה רצונך שיבוא פלוני ויאכל עמנו הרי זה אסור לפי שהעיקר אצלינו אם הוכיח סופו על תחילתו אסור: ואמרו ג"כ בזה המעשה סעודתו מוכחת עליו ר"ל שרבוי הסעודה וההכנה מעיד שלא נתנה במתנה אלא שיאכל אביו ממנה:

פרק ו

משנה א

הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק כו':

מעשה קדירה הריפות והגרש וכיוצא בהן. ופירוש רך שאינו יכול לעמוד בעצמו ועבה שהוא עב שיכול לעמוד בעצמו וביצת תרמיטא ביצה מבושלת במים חמים ומשמרין אותה שימור גדול שלא יקפה וקוראין אותה הרופאים נימרשת: ודלעת רמוצה מין מן הדלועין שאינה ראויה לאכילה עד שטומנין אותה באפר חם ושם האפר שנשאר בו חמימות רמץ וכבר בארנו זה כמה פעמים במסכת כלאים: מעשה רתחתה הוא המאכל שעושין מן הקמח ומן לביבות הפת במים רותחין והעיקר שנגררים אחריו אלו הדינים ונסמכים הוא מה שאמרו בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וזה ג"כ תלוי לפי לשון הידוע והמורגל בין בני אדם שבאותו מקום שנשבע בו האדם ולפי מה שמורה עליו באותו הזמן ועל דרך משל אם היה המקום שנשבע בו קוראין באותו זמן מבושל לצלי ושלוק הרי הכל אסור עליו ואם אין קוראין מבושל אלא המבושל ממש הרי זה אסור עליו המבושל לבדו ועל זה תעשה היקש מכל מה שיש בזו המסכתא באמרו הנודר מכך אסור בדבר פלוני ומותר בפלוני לפי שכל זה אמנם אמרו התנא לפי מקומו ולפי לשונם באותו הזמן ולפי המפורסם אצל ההמון ומסר לנו זה על דרך הדמיון לפיכך הבן זה ולא נצטרך להחזירו במה שאנו עתידים לומר:

משנה ג

מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק כו':

מן הצלי אין אסור אלא מן הצלי של בשר כו':

כבר ידעת ההפרש שיש בין השם הידוע לשאינו ידוע לפיכך הבן אם אמר מן השלוק בה"א

הידיעה הרי זה מורה על השלוק הידוע והוא ברוב מן הירקות ואם אמר שלוק בלתי ה"א הידיעה הרי זה מורה על כל מה ששולקים אותו זה כלל ידוע בכל הלשונות שהשם שאינו ידוע כולל כל המינין על דרך כלל והשם הידוע פורט ולא תפשע בעיקר הידוע בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ד

דג דגים שאיני טועם אסור בהן בין גדולים כו':

דע כי בלשוננו כשיתחבר שם האחד עם הרבים הרי זה מורה על הכלל ועל הפלגה ברבוי כגון הבל הבלים שיר השירים ואם אמר דג דגים כלל כל המינים כולו באיזה ענין שיהיה: ותפל הוא הדבר שאין בו טעם: וטרית טרופה מין מן הדגים מחותך לחתיכות קטנות מבואר בע"א: וציר ר"ל המים היוצאין מן הדגים המלוחין: ומוריס שם הוא הנקרא בלשון ערבי אלטמאר"י ופעמים נעשה מן הדגים ועל זה המוריס הנעשה מן הדגים מדבר בזאת ההלכה: וצחנה ר"ל הדג הכבוש שכבר נתעפש והסריח מגזרת ותעל צחנתו:

משנה ה

הנודר מן החלב מותר בקום ורבי יוסי אוסר כו':

קום נקרא המים היוצאין מן הגבינה ובמערב אנו קורין אותה מיס"א והלכה כאבא שאול:

משנה ו

הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה ור"י כו':

רוטב הוא המרק קיפה הוא התבלין וחכ"א כשאדם נשבע על דבר ידוע ומפרש אותו ומיחדו הרי הוא עליו כמו הדבר האסור מעצמו ומשערים אותו כשנתערב במין אחר בנותן טעם כדין שאר האיסורין כולן מין במיני בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם אבל אם נשבע על מין מן המינין אינו אסור עליו אלא אותו המין בעצמו ובעינו בלתי תערובת זולתו כמו שבאר בזאת ההלכה באמרו הנודר מן היין ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ז

הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזיתים כו':

הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים כו':

תנא קמא אומר הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים לפי שהתמרים ראוין לאכילה ונאמר שהוא לא נתכוון אלא לעצמן כמות שהן וחכמים אומרים אפי' היה הדבר שנשבע עליו אינו ראוי לאכילה כלל שהיה לנו לומר שהוא לא נתכוון אלא על הדבר היוצא ממנו עם כל זה מותר ביוצא ממנו כגון הסתוניות והם הפירות שבימות הגשמים ושם

ימות גשמים סתיו ואינם ראויין לאכילה ועושין מן הענבים שבימות הגשמים חומץ והלכה כחכמים:

משנה ט

הנודר מן היין מותר ביין תפוחים מן השמן כו':

שם לווי שם מחובר ר"ל שזה לא יודע אלא במה שנתחבר בו והוא אמנם נשבע בדבר שנודע בזה השם בלא שם מחובר: ושומשמין נקרא בערבי אלסמ"ס וכרשין כרתי. וקפלוטות שם הכרתין שבארץ ישראל:

משנה י

מן הכרוב אסור באיספרגוס מן האיספרגוס כו':

אספרגוס קוראים המים ששולקים בהן הירקות אי זה ירק שיהיה והוא רוצה לומר בכאן באמרו אספרגוס המים ששולקים בו הכרוב. גריסין שם נופל על הפולים הטחונים. ומקפה שם התבשיל אי זה התבשיל שיהיה הלא תראה שהם קוראים תבשיל הפולין מקפה של גריסין ואשישין עדשים טחונים ואין הלכה כרבי יוסי בכל מה שאמר:

פרק ז

משנה א

הנודר מן הירק מותר בדלועין רבי עקיבא וכו':

ר"ע אומר כל מידי דמימליך עליה שלוחיה מיניה הוא וחכמים חולקין בזה. והלכה כחכמים:

משנה ב

הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי כו':

חמשת המינים הם החיטין והשעורים והכוסמין ושבולת שועל ושיפון. כוסמין מין חטים ושיבולת שועל ושיפון מין שעורים ופול המצרי מין ממיני הקטנית אינו נמצא אלא בארץ מצרים וכן קוראין אותו הרופאים הפול המצרי ואינו הפול הידוע אצל ההמון והלכה כחכמים:

משנה ג

הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה כו':

שק ארוג במטוה שער. ויריעה בגד גס ועבה שאינו תפור. וחמילה מסך והיא אצל בני אדם בתכלית העובי מגין אדם בה ראשו מהמטר וכמו כן יריעה הנזכרת בכאן ור' יהודה

אינו הולך אחר פשט הלשון אבל מביא ראיה מן הענין שנופל עליו הנדר ומאיזו סבה היה והלכה כרבי יהודה:

משנה ד

הנודר מן הבית מותר בעלייה דר"מ כו':

הנודר מן המטה מותר בדרגש דברי רבי כו':

הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה של עיר כו':

דרגש מטה קטנה נותנין אותה לפני המטה הגדולה שנקראת מטה כמו הסולם שעולין בו אל המטה הגדולה וכבר בארנו בפ"ה ממסכת עירובין שהבתים ודומיהן ממקומות הדירה היוצאות חוץ מן המדינה אם היו קרובים מן המדינה ע' אמה או פחות מהם הרי הם מתחברות אל המדינה ונמדוד אותם כולם בריבוע ואז מודדין חוץ מן המרובע אלפים אמה לכל רוח והוא תחום שבת הנקרא תחום העיר ואלו המקומות הנוספים שנתוספו אל המדינה כשנרבע מסוף הבתים היוצאים ממנה נקרא עבור העיר דהוא כמו המדינה ודינו כדין המדינה וכבר בארנו זה וציירנו בו צורה במקומו: ואגף הוא נטילת הדלת מגזירת יגיפו הדלתות ואין הלכה כרבי מאיר בכל מה שאמר:

משנה ו

קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן כו':

דבר שזרעו כלה הוא מה שנפסד זרעו בארץ ונאבד כמו החטה והשעורה ושאר הזרעים ודבר שאין זרעו כלה שיהיה הדבר שנשבע עליו בצל או שום או מה שדומה להם והוא כשזרע זה הבצל או זה השום בעצמו צומח ממנו מה שצומח וישאר הגרעין הזרוע קיים בארץ וכבר נתבאר זה בפ' התשיעי ממסכת תרומות וביאורו שם:

משנה ח

שאת עושה איני אוכל עד הפסח שאת עושה כו':

זה כולו מבואר אינו צריך זולת תקון הקריאה ולהפסיק הדבור במקום שראוי להפסיק ולא דבר בו הש"ס כלל לרוב באורו ולא זכרו התנא אלא מצד הבבא האחת בלבד והוא מה שאמר ואחר הפסח בל יחל דברו שהוא אפשר לו שאמר אחר שהיתה השבועה על דרך משל בשבט שלא תהנה בו עד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סוכות ועבר הפסח אניחנה שתלך לבית אביה שכבר עבר הזמן שהתנתי בשבועתי שהיא לא תהנה כשתלך לבית אביה ולמדנו שהענין אינו כן אבל הוא מחויב למנוע אותה עד תשלום הזמן שנשבע ואע"פ שנתבטל העונש שהתנה בו אם עברה אחר שעבר הפסח וזה הענין בלבד רצה להשמיענו אבל שאר הדברים הרי הם מבוארים:

פרק ח

משנה א

קונם יין שאיני טועם היום אינו אסור כו':

ענין אמרו ושבת שעבר שאסור עליו היין ג"כ יום השבת לפי שהוא נמנה עם הימים שעברו לפניו שאסר עליו בהן היין למה שאמר שבת זו וכמו כן הדין באמרו שבוע זה שנחשוב השביעית במדרגת מה שלפניה ואינו כן ראש חדש וראש השנה אבל מותר לו לשתות בהם ודע כי מי שנשבע שאינו טועם היום אינו מותר לו לשתות לכשתחשך עד שישאל לחכם וזה גזירה שמא ישבע פעם אחרת שאינו טועם יום אחד שהוא מחויב לשהות מעת לעת וישתה משתחשך לא יפריש בין אמרו היום או יום אחד וכמו כן כשאמר קונם יין שאיני טועם יום או שנה או שבת או שבוע דינו הוא כדין מי שאמר יום אחד או שבוע אחד או שנה אחת שצריך לשהות מעת לעת כשאמר יום ומיום ליום כשאמר שבוע או שנה או שבת ואם אמר חדש צריך לשהות שלשים יום שלמים:

משנה ב

עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור כו':

עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור כו':

קציר קציר חטים ובציר בצירת הענבים ומסיק חביטת הזיתים והלכה כרבי יוסי:

משנה ד

עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם כו':

עד הקציר עד שיתחיל העם לקצור קציר כו':

קיץ שם לימות השרב אבל היה מפורסם זה השם אצלם על זמן בשול התאנים וכשמתחיל זמן אכילתם וכך פירשו כי באמרו כלכלות רוצה לומר סלי התאנים. ומקצועות הם המחצלאות ששוטחין עליהם התאנים להצטמק וליבש ומה שאמרו עד שיקפלו רוב המקצועות רוצה לומר עד שמאספין בני אדם מה ששוטחין ומקפלין המחצלאות ממקומות השטיחה. ואמרו אם היה בהר ר"ל אם נדר בהר ימתין זמן הקציר או הבציר בהר ואף ע"פ שירד לבקעה וכמו כן אם היה בבקעה בשעת הנדר ימתין זה הזמן בבקעה ועל זה תעשה היקש בכל הנדרים והכל מודים שהוא אם אמר עד הגשם ימתין זמן הגשם לא ירידת המטר וכבר בארנו בפ' ח' מפאה (הל"א) שזמן רביעה שניה הוא התחלת זמן הגשם בא"י הוא בי"ז במרחשון וזה בשנה מבכרת אבל במאוחרת בר"ח כסליו ובבינונית

בשלשה ועשרים במרחשון לפיכך זה שנשבע עד הגשם אסור עד ר"ח כסליו אלא א"כ ירדו גשמים בתחלת הזמן ואין הלכה כרשב"ג והלכה כר' יהודה:

משנה ה

קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה כו':

ר"י אומר קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח כו':

לילי צום רוצה לומר צום כפור והיה מנהגם לאכול השום בלילי שבתות בתחלת הלילה לפי שהיה מסייע להם על התשמיש לפי מאכלם וארצם וכבר ידעת שעונת תלמידי חכמים מלילי שבת ללילי שבת מוסף עם היות השבת בעצמו מחויב בו העונג בכל צד מצדי ההנאה לבני אדם כולם ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי בנו אבל העיקר מה שקדם מאמרו כל שזמנו קבוע אמר עד שיגיע אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא:

משנה ז

האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין כו':

מסרבין מפצירין ואמרו בת אחותו לפי שהוא נהוג ועוד שהיא מצוה וחייב אדם להשתדל בזה ואמר (ישעיה נח) ומבשרך אל תתעלם זה הנושא בת אחותו ואין הלכה כר"מ:

פרק ט

משנה א

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו וכו':

אמר ר' אליעזר שהוא כשאמרו לו אביו או אמו הכעסתנו בזאת השבועה שאינו צריך שאלה לחכם ולא הפרה ורבי צדוק אמר אם הדבר כן כבר ידוע שהקב"ה אינו חפץ בשבועות ובכעס ולפיכך אומרים לו בכל שבועה שהקב"ה מואס ממך זה הכעס שהביאך לידי שבועה א"כ לא תהיה אצלנו שבועה בשום פנים שתצטרך שאלה לחכם כדי שיפר אותה והוא אמרם בפי' זה הענין א"כ אין נדרים נשאלין לחכם אבל חכמים אומרים על כל פנים צריך שאלה לחכם ויתיר לו נדרו והלכה כחכמים:

משנה ב

ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד כו' וחכמים כו':

רבי אליעזר מתיר אחר השאלה לחכם ואפי' שהוא אינו מתחרט אלא שהכריחו הכרת הענין המתחדש ודעתו וכוונתו שלא יתחדש זה הענין אלא שיתמיד על מה שנשבע

וחכמים אוסרים שהם מצריכים החרטה עכ"פ על גוף הדבר שנשבע ושנוי הכוונה בו ואח"כ תועיל השאלה לחכם והתרה והלכה כחכמים:

משנה ג

ר"מ אומר יש דברים שהם בנולד ואינן בנולד כו':

מפני שבאר בענין השבועה סבת שבועתו הרי הוא כמי שנשבע על תנאי ונתבטל התנאי שאינו חייב בשבועה וכאילו אמר שבועה שאיני נושא פלונית אא"כ אני בטוח מהיזק אביה וכן אמרו בש"ס נעשה כתולה נדרו בדבר ואינו צריך הפרה ועל זה כולם נסמכים עליו ועשה היקש עליו גם כן:

משנה ד

ועוד אר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה כו':

מה שאמר רבי מאיר הרי זה מותר אחר השאלה לחכם והיא הלכה אלא על כל פנים צריך שאלה לחכם והתרה וכמו כן צריך שיהיה נמצא שם זה האיש שנשבע שלא יהנה ממנו לפי מה שאמרו המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו והביא ראיה על זה ממה שנאמר (שמות ד':י"ט) לך שוב מצרים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב (שם ב) ויואל משה לשבת את האיש:

משנה ה

פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה באחד כו':

העיקר אצלנו מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אלא בתקנת רבנן בתראי ולכך באר הש"ס שאילו הארבעה מאה זוז שהיה לו אמנם היה לו קרקע שוה זה הסך ואמר לו אפילו לא ישאר לך שום דבר אחר פרעון הכתובה אלא על דרך משל שתצטרך למכור שער ראשך לצורך אכילה יש לך ליתן כתובתה ואינו רוצה לומר שיתן לה כתובתה מדמי המטלטלין:

משנה ו

פותחין בימים טובים ובשבתות בראשונה היו כו':

כגון שנשבע שלא נשתה יין או שלא יאכל בשר כך וכך ימים לכך אומר אילו ידעת בשעת השבועה שהשבת או יום טוב שנכלל באלו הימים אתה מחויב בו באכילת בשר ושתיית יין לפי שנאמר (ישעיהו נ"ח:י"ג) וקראת לשבת עונג כלום היית נשבע והוא אומר לא. מתירין לו שבועתו. ואמרו לזה קרבן ולזה קרבן אמנם זה מאמר רבי שמעון שאינו סובר החלוקים עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד כמו שיתבאר בשבועות עיקר דעתי ואינה הלכה אבל כשאומר שאיני נהנה לזה ולזה צריכין פתח לכל אחד ואחד אחר (שלא) שהזכיר וא"ו הנוספת והלכה כרבי עקיבא:

משנה ח

קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעיים אמרו כו':

אמרו רע למעיים ורע ללב על דרך דמיון וכן נתבאר בש"ס ובא בדמיון מזמן הנדר ומן הדברים שנשבע עליהם ומן האדם שנשבע עליהם וכל זמן שאמר הנודר אילו ידעתי שהמיושן יפה הייתי מתנה על היין והייתי אומר ישן מותר והחדש אסור או שיאמר אילו ידעתי זה לא הייתי נשבע כלל הוא מותר בחדש ובישן בלא שאלה לחכם כמו שנזכר ואם אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כל יין עלי אסור חוץ מן הישן יהיה הישן לבדו מותר לו וזה היקש לכל הבבות:

משנה ט

פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו כו':

וצריך בכל זה הפרה אחר שאלה לחכם:

משנה י

קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא כו':

שהנדר טעות ואינו צריך שאלה לחכם ולא התרה ורבי ישמאל חולק על זה הענין ואומר שאפילו היתה כעורה ונעשית נאה שהוא נולד שאינו צריך התרה והביא זה המעשה לדעת רבי ישמעאל וכן נתבאר בש"ס כשאמר והתירו רבי ישמעאל אינו רוצה לומר התיר לו נדרו אלא שהוא התיר והורה לו שלא חלה עליו השבועה או יהיה זה נולד שפתח לו והתיר כרבי אליעזר שכבר נקדם לך דעתו שהנולד אצלו פותחין בו ואין הלכה כרבי אליעזר:

פרק י

משנה א

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין כו':

מפני שאמר אביה ובעלה יובן מזה הדבור הבחירה או זה או זה ולכך חזר וביאר שכוונתו שיהיו שניהם. ואמרו ואין צריך לומר שקיים אחד מהם ואפילו חזר זה שקיים ונשאל לחכם ונתחרט על קיומו וחזר והפר לה לפי שעיקר אצלנו נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר וכשנשאל וחזר והפר לה אינו מופר עד שיפירו שניהם בבת אחת וראיה לזה הדין בנערה המאורסה שמשתתפין בדינה האב והבעל מה שאמר בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה:

משנה ב

מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת כו':

הבעל אין לו רשות בהפר נדרים אלא אחר כניסתה לחופה אבל אחר מיתת הבעל ונשארה היא נערה בבית אביה הרשות ביד האב בהפרת נדריה למה שאמר בנעוריה בית אביה וזה לשון התורה שהאב לא יפר אלא בזמן הנערות אבל הבעל מפר לעולם וכבר בארנו בסוף פרק השלישי מכתובות מכמה שנים נקראת קטנה ומכמה שנים נקראת נערה ומתי תהיה בוגרות ודקדקנו כל זה עד שלא הנחנו בו ספק כלל ובקש אותו משם:

משנה ג

נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה כו':

הנדרים שנדרה בפני ארוס מפר אותה ארוס אחרון אחר שאינה ברשות עצמה לפי שהיא נשארה ברשות האב אחר היותה נערה:

משנה ד

דרך ת"ח עד שלא היתה בתו יוצאת כו':

העיקר אצלנו אין הבעל מפר בקודמין וכשנכנסה לחופה ויש לו לבדו רשות בהפר נדריה לעתיד ונתרוקנה רשות האב ואינו יכול להפר הנדרים שנדרה והיא ארוסה קודם שתנשא מפני שאינו יכול להפר לה בעוד שהיא ארוסה אלא בשותפות האב כמו שנתבאר ומכאן תדע שהבעל מפר בלא שמיעה לפי שהוא אמר בכאן יפר אף על פי שהוא לא ידע השבועה ולא שמע על איזה דבר נשבעה וכן באר הש"ס:

משנה ה

בוגרות ששהתה י"ב חדש ואלמנה ל' יום כו':

כבר נתבאר בפרק חמישי מכתובות שהארוסה כשהגיע זמנה הנזכר ולא נשאת אוכלת משלו ויתבאר בזה הפרק שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה אבל הבוגרת לא כמו שבא העיקר בכתובות כיון שבגרה אין לאביה רשות בה ור' אליעזר אומר אחר שזאת הבוגרת יצאת מרשות האב ונתחייב בעלה במזונותיה כבר נתייחדה לרשותו ויפר והלכה כחכמים:

משנה ו

שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין כו':

מאמר רבי אליעזר אמנם הוא ביבם שעשה מאמר ביבמתו לפי שר' אליעזר סובר דעת בית שמאי בכל דבריו כמו שבארנו כמה פעמים באמרם רבי אליעזר שמותי ובית שמאי אומרין מאמר ביבמה קונה קנין גמור ואין הדבר כן אלא כמו שנתבאר ביבמות: ומה

שאמר רבי עקיבא אין היבמה גמורה לאישה לפי שדברי הכל יבמה ארוסה אין חייבין עליה סקילה כנערה מאורסה והלכה כרבי עקיבא:

משנה ז

האומר לאשתו כל הנדרים שתדורי מכאן עד כו':

שבאו לכלל איסור רוצה לומר אחר שבועתה שחייב אותה זאת השבועה בלא ספקא אלא א"כ בטלו והפר לה והיאך לא יפר קודם חיוב והלכה כחכמים:

משנה ח

הפרת נדרים כל היום יש בדבר להקל כו':

מכאן תדע שהפרת נדרים אינו מעת לעת אבל ימתין בהם היום בלבד לפי שנאמר בו (במדבר ל':ט"ו) ביום שמעו ומה שאמר מיום אל יום ענינו שהוא מפר ביום ובלילה כשיזדמן כך ר"ל כשיהיה הנדר בלילה ואפשר בו ג"כ מיום אל יום אם נשבעה בתחלת הלילה ואמר על דרך משל יום שבת להודיעך שהפרת נדרים מותר בשבת וכן העיקר אצלנו שהפרת נדרים מותר בשבת בין לצורך השבת בין שלא לצורך השבת אבל הם אמרו לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר לכי כדרך שהוא אומר בחול אלא אומר לה טלי אכלי טלי שתי והנדר בטל מאליו וצריך שיבטל בלבו ואם א"א לו שיבטל נדרה בשבת במעשה שיכריחנה לעשותו כמו שזכרנו יבטל בלבו לפי שכך הוא לשון התוספתא יבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו בין בחול בין בשבת. וממה שצריך שתדעהו מה שאמרו קיים בלבו קיים ומה שאמרו הפר יכול לקיים ר"ל שאם הפר בלבו וחזר וקיים השבועה קיומו קיום כמו כן ואם שתק כששמע השבועה והיה כוונתו להכעיס אותה על דרך השחוק ולא הפר באותו היום הרי הנדר קיים ולא יפר אחר כן ואע"פ שלא היה שתיקתו לקיום הנדר אלא כמשחק והוא מה שאמרו בספרי ואם החרש יחריש בשותק ע"מ לקיים הכתוב מדבר אבל מה שאמר הפר בלבו אין הפר שזה מורה שהוא צריך שיוציא בשפתיו בהפרה זה אינו סותר מה שאמר מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו לפי שהבטול קשה לבטל מן ההפרה לפי שענין ההפרה הוא שיתיר הקשר שקשר ונשאר הענין כמו שהיה בתחלה קודם שבועתה אם תרצה תעשהו ואם לא תרצה לא תעשהו הרשות בידה אין עליה מניעה והבטול הוא שיכריחנה לעשות הדבר שנשבעה שלא לעשותו כמו שבארנו אומר לה טלי אכלי טלי שתי ואינו צריך להוציא בשפתיו והבן זה ההפרש שיש בין הבטול וההפרה עד שלא יהיו הלשונות סותרים זה את זה שהוא ענין נפלא. אמנם היתר נדרים בשבת זה לא יהיה אלא בנדרים שהן לצורך השבת והעיקר אצלנו נשאלין לנדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובי' ואפי' היה להם פנאי מבעוד יום ואמנם

יחיד מומחה יתיר נדרים יחידי אבל הדיוטות לא פחות משלשה אם אמר החכם לאותו שמתיר נדרו מופר לך או מה שמורה על זה הענין או אמר הבעל לאשתו שרוי לך או משמעות זאת הכוונה הרי זה אינו כלום לפי שהם אמרו חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום ולשון ספרי חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר לפי שענין הפרה בטול השבועה מעיקרא וכאילו לא היתה כלל וזה לא יעשנו זולתי האב והבעל לפי מה שנתבאר בתורה ובש"ס וענין השאלה לחכם שאנו קורין אותה היתר נדרים הוא שיתיר השבועה הנקשרת והמחייבת ויסתלק דינה מן העתיד וזה לא יעשנו זולתי חכם מומחה או שלשה הדיוטות כמו שזכרנו לפי מה שבאה לנו בקבלה לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו וזה הענין אין לו ראיה בתורה וכן אמרו החכמי' עליהם השלום שזה הענין אין לו עיקר זולתי הקבלה והוא מה שאמרו היתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו. ומעשה היתר השבועות לפי מה שמסרו חכמים לנו מן הרבים מן החכמים ולפי מה שראינו והתרנו בפני אבותינו לפי מה שהיו עושין הם ז"ל בפני אבותם ורבותם שזה אצלינו בערי המערב ר"ל היתר השבועות מעשים בכל יום לפי שבמקומינו אין נובעין בהן מים הרעים ר"ל המינות והוא כמו שאגיד לך יבא האיש או האשה שלא הופר נדרה אל החכם או לשלשה הדיוטות ויאמר אני נשבעתי על ענין כך ואני מתחרט משבועתי ואומר לו מה הסיבה שהביאך שתתחרט ומודיעין בנולד שנתחדש לו או פתח שנפתח לו כמו שנתבאר בפרק שקודם זה ואומר לו גדול הדיינין אילו ידעת בשעת השבועה שנתחדש עליך כך וכך או שהענין כך וכך כלום הייתה נשבע והוא אומר לא אבל אילו היה מצוי אצלי זה הענין אז לא הייתי נשבע ואומר לו אתה מתחרט על זאת השבועה והוא אומר כן והגדול מן הג' הנמצאים שם אומר שרוי לך ומחול לך שרוי ומחול לך במתיבתא של מעלה ובמתיבת' של מטה ככתוב (במדב' טו) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם וגו' ואחר כן אומרים השנים הנשארים שרוי לך ומחול לך שרוי ומחול לך ואחר כך יחזור גדול הדיינים ואומר לא יהיה לך למנהג שתהיה פרוץ בנדרים ואם תכעוס מכאן ואילך ותחזור לישבע אנו לא נתיר לך וזה ראינו אותו ועשינו בו מעשה והבן אלו הפסקים כולם ושמרם ותתנהג בהם:

פרק יא

משנה א

ואלו נדרים שהוא מפר דברים שיש בהן כו':

השבועות נקראו גם כן נדרים וכן אמרו בש"ס והביאו ראיה על זה ממה שאמר כנדרי

רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ולכך אמרו בכאן אלו נדרים והביא דמיון מנזיר ודמיון משבועה אמנם דמיון הנדר באמרו אם ארחץ והוא שתאמר נדר עלי שלא ארחץ לעולם אם ארחץ והוא מה שאמר הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ועל זה חולק רבי יוסי ואמר לא תרחץ היום נוול דיומא לאו שמיה נוול אחר שאמרה שבועה שלא ארחץ לעולם וזה הוא ענין אמרו אם לא ארחץ ולפי זה הפירוש גם כן מה שאמר אם אתקשט ואם לא אתקשט ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ב

ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות כו':

הכל מודים שנדרים שבינו לבינה יפר כגון שנשבעה על ענין מעניני הקשוט והפרנסה ומה שתלוי בענין התשמיש למה שאמר בין איש לאשתו אבל נדרי עינוי נפש יש בהם מחלוקת ומשא ומתן בש"ס בענינים הכללים ושאינם כללים והעולמי ושאינו עולמי ומה שהוא תלוי בבעל עצמו ומה שתלוי בזולתו והחילוק והפסק בכל זה שהוא יפר הכל על איזה צד שיהיה בין שיהיה ענוי נפש גדול או קטן או עולמי או שאינו עולמי בינו לבינה או בינה לבין אחרים וכמו כן כל מה שתלוי בענין הקישוט והוא מה שאמרו כל נדרים בעל מיפר לאשתו חוץ מהנאתי על פלוני שאין מיפר אבל הנאת פלוני עלי מיפר אבל נדרים שיש בהם עינוי נפש אם הפר לה הפר לכל אדם וכאילו לא נדרה מעולם ודברים שבינו לבינה אמנם ההפרה תלויה במה שמיוחד לו בלבד אבל לשאר בני אדם הנדר נשאר בחיובו: ונתבאר לנו מזה המאמר שאין צד שבועה ולא נדר שתדור האשה שלא יוכל הבעל לבטלו לפי מה שיחייב חוץ ממין אחד והוא שתשבע על איש אחד או אנשים הרבה שלא יהנו ממנה שזה לא יפר ואע"פ שיש קו' על זה המאמר ממשניות רבות ממשניות זה הפרק שמורה שהוא לא יפר במה שאפשר לו להחליט ולעשות תחבולה ובדבר שאין בו ענוי גדול יהיה התירוץ בזה דמה שאמר בזה הפרק כולו לרבי יוסי שאמרנו שאין הלכה כמותו והוא שאמרו כוליה פרקא רבי יוסי הוא והביאו ראיה על זה מה שחזר ושנה בסוף זאת ההלכה דברי רבי יוסי והוא כבר אמר בתחלה אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש ואחר כך זכר הוא איזה הוא דבר אצלו ענוי נפש ולכך אמרו שהוא לא יחזור וישנה דברי רבי יוסי אלא להודיעך שכל מה שעתיד לומר הוא דעת רבי יוסי וזה הוא מה שאמרו שמע מינה מכאן ואילך רבי יוסי הוא ושמור זה:

משנה ג

קונם שאיני נהנה לבריות אינו יכול להפר כו':

כבר הודעתיך שזה כולו דברי רבי יוסי והוא דחוי שהוא יכול להפר כשנדרה שלא תהנה

מפלוני לפי שזה מדברים שבינו לבינה לפי שבא לו טורח כשלא יגיע לה מאכל או כיוצא בזה מזה האיש וכל שכן כשנדרה שלא תהנה מכל הבריות ואמרו קונם כהנים ולוים נהנים לי אין זה תלוי בנדר אשה ואמנם הובאו בכאן לדמיון הדין ממה שאמר שמי שנדרה שלא תהנה מן הבריות יכולה היא להנות בלקט שכחה ופאה שזה ממתנות העניים אמר גם כן הנודר שלא יהנו ממנו הכהנים והלוים יטלו מתנותם ממנו אלא אם כן פרט לאלו שאם אמר כן יכול ליתנם לאחרים:

משנה ד

קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך כו':

פי' שאיני עושה לפי אבא שכל מה שאעשה לא יאכל ממנו אבא מאומה ר"ל שלא יהנה בו והרי הוא כאילו נדרה שלא יהנה יחיד או רבים במעשה ידיה וכבר בארנו במה שנקדם שזה הנדר לבדו אינו יכול להפר בו ואין שום חילק על זה אבל כשנדרה שלא יהנה בעלה במה שתעשה והוא מה שאמר שאיני עושה לפיך אינו צריך הפרה לפי שכל מה שהיא עושה זכה בו בעלה כמו שהעיקר בתורתנו שהאשה מעשה ידיה לבעלה כמו שנתבאר בכתובות. ור' עקיבא אומר שצריך הפרה שמא תעשה יותר מהשיעור שיפסקו עליה בית דין שזה התוספת הוא שלה ויזכה בו ההקדש לפי שהענין בכאן באשה שאמרה יקדישו ידי לעושיהן ואומר ר' יוחנן בן נורי שהוא יפר זה שאם לא יפר יתקיים הנדר ואע"פ שמעשה ידיה לבעלה ויהיו משועבדין לפי שהעיקר אצלנו הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ויתקיים זה הדבר ואע"פ שהיא תחת בעלה ולכך גם כן צריך להפר והלכה כר' יוחנן בן נורי במה שאמר יפר שמא יגרשנה אבל אם לא גרש לא יפקע ההקדש זה השעבוד בלב לפי שזה שעבוד מדבריהם עשו חזוק לדבריהם:

משנה ה

נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו נדרה בתו כו':

הרי זה יחזור ויפר לאחר שהפר על איזו כוונה שיהיה ואחר כך נתבאר שאין הדבר כן לא תועיל זאת ההפרה לפי שנאמר לא הניא אותה עד שתהי' ההפרה לה בעצמה ועל הדבר שנדרה עליו ושידע הנדר שנדרה והראיה ג"כ למה שאמר ושמע אביה את נדרה:

משנה ו

אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת כו':

זאת המשנה היא ליחידים אבל דעת חכמים הוא מה שהפר הפר ומה שקיים קיים והלכה כחכמים ואפילו היה הנדר אחד ולא יהיה דין זה דין נדר שהותר מכללו הותר כולו לפי שהיתר נדרים אינו הפרת נדרים כמו שבארנו וביררנו בפרק שקודם זה:

משנה ז

יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש כו':

ענין זאת המשנה שהוא שמע נדר אשתו או בתו ולא הפר ביום שמעו אלא לאחר זמן מן הנדר ידע שיש לו רשות להפר או שזה הנדר צריך הפרה הרי זה יפר ביום ידיעתו במה שהיה מסופק ויחזיר לו זה היום במדרגת יום הנדר והלכה כחכמים:

משנה ח

המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות כו':

השמיענו בכאן שהוא אם התנה תנאי קיים ולא קנה הבעל ואם אשתו נהנית אינה הנאה לבעלה ואע"פ שהוא מונע ממנו בזה חיוב וטורח הרי נמשך על העיקר שבפרק רביעי מזאת המסכתא (הלכ' ג):

משנה ט

ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה כו':

מה שאמר השם יתברך ונדר אלמנה וגרושה אילו היה כפי פשוטן יהיה הדבר בטל ומי הוא שיפר והלא אין לה בעל אמנם הכוונה שהיא כשנדרה ואין לה בעל והתנית שהנדר יהיה לזמן פלוני אח"כ נשאת בזמן שהוא קודם מן הזמן שהתנית שיהיה הנדר בו והגיע זמן הנדר והיא בעולת בעל אינו יכול להפר והענין כולו מבואר:

משנה י

תשע נערות נדריהן קיימין בוגרת והיא יתומה כו':

תחילת מה שאתה צריך לידע שיתומה נקראת בכאן מי שנתגרשה בחיי אביה או מת בעלה ובתנאי שתהי' המיתה או הגירושין אחר הנישואין והוא שקורין אותה בהש"ס יתומה בחיי האב ואחר כן תדע כי באמרו תשע נערות רוצה לומר שהן היו נערות בשעת קבלת הקדושין וכל מה שמונה בהן בוגרת רצה לומר שהיתה בשעת הנדר כבר בוגרת וכבר נתבאר בפרק שקידם זה שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה ושהאב אינו מפר בבגר ואביה ובעלה האחרון מפירין נדריה אם כשנתגרשה מן האירוסין אבל מן הנישואין הרי היא יתומה בחיי האב כמו שבארנו ונתבאר גם כן שהבעל לא יפר אלא משתכנס לחופה וצריך שתהיה זכור לכל זה. אמר שתשע נשים מאורסות נדריהן קיימין אמנם מצד מניעה שאין האב קיים או בהיותה יתומה בחיי האב שאין שם אב שיפר וההכרה שלהן אמנם הוא מן הבעל או האב או מצד היותה בוגרת שלא יפר לא בעל ולא אב כמו שהקדמנו. והראשונה מהן בוגרת והיא יתומה והיא שנתארסה ועודה נערה ואח"כ בגרה ונעשית יתומה בחיי האב והיא נדרה אחר כך הנה שנכללו ביחד שתי סבות

המונעות ההפרה היותה בוגרת ויתומה בחיי האב. והשניה נערה ובגרה והיא יתומה וזה כגון שנשאת ונתגרשה וחזר וקדש אותה אחר הגירושין ואח"כ בגרה הרי זה לא יפר הנדר הראשון שנדרה והיא נערה שהיה מן הדין לפי מה שבארנו שיפר הוא ואביה לפי שהוא בעל אחרון לולי סבת חזרתה היותה יתומה ובוגרת וכוונת מה שאמרנו שאביה ובעלה מפירין הנדר שנדרה בפני בעלה ראשון כשהיא נערה בשעת הפרה. והשלישית נערה שלא בגרה והיא יתומה וזאת דוגמת הקודמת לה אלא שהיא נשארה בתוך זמן הנערות וחזרה סבת מניעת הפרת נדריה בשותפות האב והבעל היותה יתומה בחיי האב לפיכך אין לאב ולא לבעל דין שיפר נדריה עד שתכנס לחופה. והרביעית בוגרת ומת אביה והוא שהשיאה נערה כמו שבארנו ואין הפרש בין שנדרה ועודה נערה ולא שמע הבעל אלא אחר מניעת ההפרה מפני הבגרות או במיתת האב שכל אחד מהן בפרט סבת מניעת ההפרה או שהיה הנדר אחר הבגרות. והחמישית נערה ומת אביה והוא שנתן לה קדושין והיא אצלו ואז נדרה אחר כן תבגור וימות אביה וזאת הבבא היא שרמזנו עליה בבבא הקודמת לה. והששית נערה שלא בגרה ומת אביה זאת גם כן דוגמא לקודמת לה לבד שאין עמה אלא סבה אחת שמונעת ההפרה והיא מיתת האב. השביעית נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה אין בין זאת ובין החמישית אלא קדימת מיתת האב על הבגרות. והשמינית בוגרת ואביה קיים זאת נתקדשה נערה כמו שבארנו אבל בשעת הנדר היתה בוגרת. והתשיעית נערה בוגרת ואביה קיים והוא שיהי' הנדר בעוד שהיתה נערה ואח"כ תבגור ואביה קיים ואז שמע האב והבעל הנדר. הרי נתבאר לך שכל מה שזכר מאלו התשע נערות נערה בתחלת הבבא שהוא רוצה לומר שהנדר היה והיא נערה המאורסה אבל לא שמע עד שנתחדשה הסבה שמונעת ההפרה ובכל מקום שלא זכר בתחלה נערה רוצה לומר כשהנדר הי' אחר שיצאת מדין הנערות ואע"פ שהיא נערה בשעת הקידושין וכבר נתבאר בפרק השלישי מכתובות על איזה ענין נקראת נערה ובאיזה זמן ומתי נקראת בוגרת ונתקיים מזאת החלוקה שנערה המאורסה אם היתה בשעת הפרה עודה נערה ואביה קיים ושתתנצל מהיותה יתומה בחיי האב אז אפשר שיותר נדרה בשותפות האב והבעל כמו שבארנו ולא מנה זה התנא בכלל מה שמנה מן הנערות שנדריה קיימין יתומה מיוחדת רוצה לומר אם קדש יתומה בחיי האב אבל שתק ממנה ויהי' זה מורה שהיא מכלל הנערות שאין נדריהם קיימין אלא אביה ובעלה מפירין נדריה וזה אמנם הוא דעת רבי יהודה שאומר אף המשיא בתו והיא קטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו ועדיין היא נערה ואם נתארסה אחר כך אביה ובעלה מפירין נדריה ורבי מאיר סובר כרבי יהודה במי שקדש יתומה וחולק עליו במי שקדש נערה ואחר

כך נעשית יתומה בחיי האב והיא השלישית מתשע נערות שרבי מאיר אומר נדריה קיימין ולכך נמנית בכלל תשע נערות וכן אמרו זו דברי רבי מאיר וחלק בה רבי יהודה עליו ואמר עדיין היא נערה ואביה ובעלה האחרון מפירין נדריה הראשונים וחכמים חולקין על זה ואומרים ג' נערות נדריהן קיימין בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב והל' כחכמים ויהיה המגיע מזה שהיא אם נתארסה והיא נערה ונדרה והיא נערה ולא שמע האב והארוס אלא אחר שבגרה או שנעשית יתומה בחיי האב או מת האב ואז שמע הארוס הרי הנדר קיים ומה שהוא זולת זה אביה ובעלה מפירים נדריה:

משנה יא

קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם עושה כו':

האמת אצלי שזה הנדר אמנם זכרו בזה המקום לפי שהוא נדר נערה המאורסה ואומר שהיא אם התנה בנדר שלא תעשה רצון אביה ובעלה וכל זמן שתעשה רצון אחד מהם לא תהנה מן האחר וזה הנדר אמנם יפר אותו אביה ובעלה יעלה על הדעת כשעושה רצון אחד מהם מהפרה יאסר עליה ליהנות מן האחר ויהי' זה הנדר שלא תועיל בו ההפרה למדנו שהן מפירין כדין כל נדר ואפשר שיהיה זה הדין לכל אשה אשר תדור תחת בעלה:

משנה יב

בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות כו':

טמאה אני לך רוצה לומר הוא שתאמר שהיא זנתה תחתיו וממה שכבר ידעת שאשת ישראל שזנתה ונתאמת זנותה בעדים כמו שנבאר בתחלת סוטה אי אפשר שתהיה זנותה אלא או באונס או ברצון וכשזנתה באונס הרי היא מותרת לבעלה כמו שבארנו בכתובות ואם זנתה ברצון אז תאסר לבעלה ואין לה כתובה אבל אשת כהן הרי היא אסורה לבעלה כל זמן שנבעלה בעילת זנות בין באונס בין ברצון כמו שנתבאר בכתובות וכמו כן הדין אצלנו באשת כהן שנאנסה הרי היא אסורה על בעלה ואף על פי שהתורה אסרה הרי הוא חייב בכתובתה מפני שהיא יכולה לומר אנא קא חזינא את הוא דנסתחפה שדך לפיכך מה שאמר בכאן בראשונה היו אומרים האומרת טמאה אני לך נוטלת כתובתה ויוצאה אי אפשר זה הדין באשת ישראל בשום פנים לפי שאם אמרה שנטמאת באונס הרי היא מותרת לבעלה ואם אמרה ברצון אין לה כתובה לפי שכל מי שמודה שהיא זנתה ברצון אבדה כתובתה וכל תנאי כתובתה ואין לה אפילו ממה שהביאה מבית אביה אלא מה שהוא בעין לא מנכסי מלוג ולא מנכסי צאן ברזל נוטלת מה שבפניה ויוצאת והבחירה לו אם רצה לגרש ואם רצה שתהיה תחתיו אחר שאין שם עדים כמו שמבואר בכאן וכמו

שנבאר במסכת סוטה ולא נאמר לו אילו היית מכחיש אותה ומפני כך היית בא עליה א"כ אתה מחוייב בכתובתה לפי שהעיקר אצלנו פסק ומוסכם עליו בכל התורה דפלגינן דבורא רוצה לומר שאנו נאמינהו הדבר בעצמו לאיזה ענין שיהי' ולא נאמינהו לענין אחר וכבר נקדם לך מזה משלים במסכת יבמות לפיכך אין מאמרם בכאן בראשונה היו אומרים אלא באשת כהן שאמרה נטמאתי באונס שהם מאמינים אותה ואומרים שהיא אינה מותרת שיבא עליה ואסורה עליו וכן באר הש"ס ואחר שזכרנו זה הענין נגמור אותו דע שזה שנזכר עליו בהש"ס שהאשה כשאמרה לבעלה שהיא זנתה בפתוי או בטעות וכסבורה היא שהוא בעלה אנו אומרים שאינה נאמנת ונתנו טעם לזה שמא עיניה נתנה באחר זה מורה שאם היתה נאמנת אסורה עליו דין זה אינה אלא באשת כהן והמעשיות שהביא בהש"ס בזה הענין באשת כהן אבל אשת ישראל אפילו שנאמין אותה תהיה מותרת לפי שהטעות ופתוי חלק מן האונס בלא ספק. ואשיב לכוונת פירוש השמים ביני לביניך שהיא טוענת בענין שאי אפשר הידיעה אלא ליודע הנסתרות כגון שאומרת שהוא אינו שלם לתשמיש ואינו יורה כחץ אשר לא תתעבר ממנו בשום פנים והעיקר אצלנו היא קים לה ביורה כחץ הוא לא קים ליה לפי שהיא יודעת זה בהיותה מרגשת בו והוא אינו יכול לשער זה לפי שהוא לא ירגיש במה שמתחלק מגופו ולולי שאנו חוששין שמא עיניה נתנה באחר היינו מגרשין אותה ממנו והיינו מחייבין אותו כתובה ולפיכך אם הוא רוצה לגרשה ולהוציאה בלא כתובה אחר ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה כמו שבארנו ביבמות יש בזה ג' דרכים אחד מהם שתאמר איני יודעת מה זאת הסבה רוצה לומר מניעת ההריון אם ממנו או ממנה הרי היא יוצאה בלא כתובה על העיקר בכל מקום שנפל בו הספק אוקי ממונא בחזקת מריה. והשני שתתאמת ותאמר שהסבה ממנו ולא ממני לפי שהוא אינו יורה כחץ הרי זה מחוייב כתובה אבל היה מחרים בשם מי שאינה יודעת אמתת הענין וטוענת ואינו יכול להשביעה היסת אחר שאינו יכול לומר שהוא יורה כחץ ואחר שאינו יודע אמתת הדבר. והשלישי שהוא מודה שהוא יורה כחץ וזה דין פשוט ואמרו יעשו דרך בקשה שתתפייס ותהיה מרוצה להשאר עמו ואין כופין על הגירושין בשום פנים וגם כן אין מכריחים שתשאר עמו ואין דנין לה דין מורדת מבעלה אבל מאריכין הענין וממצעין ביניהם על דרך השלום ואין פוסקין ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו. ופירוש נטולה אני מן היהודים שהיא אסרה הנאת עצמה על כל היהודים ויהיו כולם מודרים הנאה ממנה. ואמרו יפר חלקו מאמר דחוי לפי שהוא מאמר רבי יוסי כמו שהודעתיך וכן באר הש"ס אבל חכמים אומרים שיפר

הנדר כולו לפי שהוא מן נדרי ענוי נפש וכבר הודעתיך שנדרה אינו קיים בשום דבר מזה העניין אלא כשאומרת הנאתי על פלוני אבל כל היהודים יפר ובארנו שהלכה כחכמים: